

УДК [37.017:172.12]:061.2Пласт

І. І. Остапівська – аспірант, асистент кафедри теорії і методики природничо-математичних дисциплін початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Використання методу проектів у формуванні активної громадянської позиції підлітків у Пласті

Роботу виконано на кафедрі теорії і методики природничо-математичних дисциплін початкової освіти ВНУ ім. Лесі Українки

У статті подано результати аналізу проектів, які виконували пластуни-підлітки Луцька, Львова, Києва та інших міст України протягом 2002–2010 рр. за формально-діяльним критерієм, цільовим призначенням – спрямованістю й кількістю виконавців. Наведено приклади взаємодії пластунів із суспільством під час проектною діяльністю. Доведено ефективність використання методу проектів для формування активної громадянської позиції підлітків у Пласті.

Ключові слова: активна громадянська позиція, підлітки, Пласт, метод проектів.

Остапівская И. И. Использование метода проектов при формировании активной гражданской позиции подростков в Пласте. В статье представлены результаты анализа проектов, которые выполняли пластуны-подростки Луцка, Львова, Киева и других городов Украины в течение 2002–2010 гг. за формально-деятельным критерием, целевым назначением – направленностью и количеством исполнителей. Приведены примеры взаимодействия пластунов с обществом во время проектной деятельности. Доказывает эффективность использования метода проектов для формирования активной гражданской позиции подростков в Пласте.

Ключевые слова: активная гражданская позиция, подростки, Пласт, метод проектов.

Ostapivovska I. I. Use the Method of Projects in Forming of Active Civil Position of Teenagers in Plast. An author presents the results of analysis of projects, which were executed by teenager plastuns of Lutsk, Lviv, Kiev and other cities of Ukraine during 2002–2010 years by a formal-active criterion, by the object of using – by an orientation and quantity of performers in the article. Sets examples of co-operation of plastuns with society during project activity. Proves efficiency of the use of method of projects for forming of active civil position of teenagers in Plast.

Key words: active civil position, teenagers, Plast, method of projects.

Постановка наукової проблеми та її значення. Питання формування активної громадянської позиції гостро постало в сьогоденних умовах розвитку суспільства. Для успішної соціалізації сучасна особистість повинна опанувати знаннями, уміннями та навичками, котрі дадуть їй змогу брати активну участь у всіх суспільних процесах, тобто займати активну громадянську позицію.

Активна громадянська позиція є результатом громадянського виховання. Для досягнення максимального ефекту його проводять не тільки освітні установи та сім'я, але й неурядові громадські дитячі та молодіжні організації. Воно носить як цілеспрямований, так і опосередкований, мимовільний, характер. Істотною ознакою дитячих та молодіжних організацій є те, що у виховному плані вони поєднують особливості освітніх державних інститутів та неформальних молодіжних об'єднань. Виховання в них здійснюється дорослими, проте воно організовується переважно за принципом "рівний – рівному" та носить опосередкований характер.

У нашій статті ми розглянемо використання проектною методикою для формування активної громадянської позиції підлітків у Пласті – Національній скаутській організації України.

Аналіз останніх досліджень проблеми. Метод проектів виник у 20-ті роки ХХ ст. у США. Його авторами вважають американського філософа й педагога Дж. Дьюї та його учня й послідовника В. Кілпатріка. Подібні ідеї висував майже одночасно з американськими вченими російський науковець С. Шацький [7]. Дослідженням різноманітних аспектів проектних технологій знаходимо в роботах А. Кіктенко, Н. Наволокової, А. Нісімчука, О. Пехоти та ін. Формування активної громадянської позиції є темами наукових праць вітчизняних і закордонних педагогів, філософів, психологів Р. Арцишевського, М. Бабкіної, І. Беха, Н. Бібик, П. Вербицької, В. Галузяка, В. Донія, І. Єрмакова, П. Ігнатенка, В. Лозової, О. Онопрієнка, Г. Пустовіта, С. Рубінштейна, М. Сметанського, В. Сухом-

линського, О. Сухомлинської, К. Ушинського, В. Шахова, А. Адлера, Г. Гегеля, І. Канта, Ф. Ніцше та ін.; шляхи її розв'язання знаходимо у творах Платона й Сократа. Проведений нами аналіз наукових праць не виявив досліджень, присвячених проведенню проектної діяльності в Пласті та її впливу на формування активної громадянської позиції підлітків у організації.

Мета статті – довести ефективність використання методу проектів для формування активної громадянської позиції підлітків у Пласті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Термін “проект” походить від латинського “proectus” і означає буквально – “кинутий уперед”. У сучасному розумінні він означає намір, дію, яку буде здійснено в майбутньому [1, 78]. Таким чином під проектом розуміють сукупність певних допоміжних, підготовчих складників: документів, матеріальних ресурсів, дій, – спрямованих на створення певного реального (матеріального або духовного) продукту. Педагогічною основою цього методу вважають вільне виховання. Воно, зазнавши певних формально-змістових видозмін, оформилось у цілковито самостійний навчально-виховний метод, котрий набув великого поширення завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань та їх практичного використання для розв'язання конкретних нагальних завдань [7, 149].

Ефективність використання проектної технології для формування активної громадянської позиції підлітків ґрунтується на психофізіологічних, мотиваційно-світоглядних особливостях особистості в перехідний період: швидка втомлюваність та зниження ефективності праці під час довготривалих одноманітних фізичних або розумових навантажень; прагнення активності; емоційна нестабільність; необхідність самоствердження та визнання своєї рівноправності дорослими; незалежність; неприйняття авторитетів і будь-якого жорстокого категоричного впливу; скептицизм. Під час вибору й використання методу проектів ураховуються особливості та задовольняються вищевказані потреби підлітків. Прагнення до визнання своєї дорослості, повагу зі сторони педагогів підліток відчуває через те, що і дорослий, і дитина виступають рівноправними та рівнозначними суб'єктами навчально-виховного процесу. Під час навчально-виховної проектної діяльності педагог виступає тільки в ролі “адміністратора” або “консультанта”: він лише пояснює завдання та дає поради стосовно його виконання. Таким чином підлітки мають можливість самостійно вибирати найоптимальніші стратегії розв'язання поставлених завдань. Вони одразу бачать доцільність отриманих теоретичних знань, можуть перевірити їх істинність чи хибність (прагнення зумовлене віковим скептицизмом), оцінити практичну цінність. У процесі співпраці над проектом підлітки вчать не тільки шукати необхідну інформацію та методи її використання, але й для максимально ефективного виконання завдання – самоорганізовуватися та співпрацювати між собою, із дорослими, громадою та суспільними інститутами. Оскільки під час проектної діяльності відбувається постійна спільна робота, це сприяє утвердженню кожної особистості в колективі однолітків, її самоідентифікації та самоствердженню.

Активна громадянська позиція підлітків (у Пласті цю вікову групу називають юнацтвом) під час роботи над проектами виявляється в співпраці з іншими пластунами та структурними підрозділами організації на різних рівнях, узасвідді із громадою, соціальними інститутами та проведенні активної соціально спрямованої роботи.

Проектна діяльність передбачає планування, аналіз, пошук, реалізацію та обов'язково результат проведеної діяльності. У Пласті виховники використовують проектну діяльність із метою розвитку життєвої й, у тому числі, громадянської компетентності. Тематика пластових проектів може бути різною. Її пропонують, як виховники, так і самі юнаки. Вибір теми відбувається залежно від конкретної навчально-виховної мети та зумовлюється програмою. До проектів, які практикуються в Пласті, можна віднести виховницьку діяльність, складання окремих умілостей (систематизованих вимог із певної галузі людської діяльності: мистецтва, спорту й туризму, практичної діяльності тощо) участь у підготовці команд для участі у фестивалях, змаганнях, конкурсах (“Орлікіада”, “Спартакіада”, “Дитячі мрії” тощо), організацію та проведення мистецьких заходів для Пласту та громади (тематичні вечори, виставки, ярмарки, урочистості до релігійних, державних, пластових свят), організацію й проведення мандрівок, екскурсій, участь у підготовці та виконання різноманітних обов'язків на таборах, видавничу діяльність, виробничу діяльність (виготовлення поліграфічних матеріалів, нашивок, сувенірів тощо), соціальні проекти (збір пожертв, співпраця із соціальними службами та благодійними організаціями тощо), промоакції Пласту (презентації в школах, бібліотеках участь у громадських молодіжних акціях), організацію та проведення туристичних акцій, розробку й реалізацію

програм акцій, присвячених відзначенню пластових свят, річниць історичних подій (“День Пласту”, “Листопадовий зрив”, річниця бою під Крутами, свято патрона куреня тощо).

За формально-діяльнісним критерієм проекти можна поділити на творчі, ігрові, інформаційні, практично орієнтовані, дослідницькі [1, 79; 6, 10–11; 7, 152–153]. Вони відрізняються способом організаційної діяльності, специфікою виконання та кінцевої спрямованості – результату виконання проекту.

У ході дослідження нами проаналізовано 140 проектів [2; 3; 4; 5; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17], які реалізувало пластове юнацтво Луцька, Львова, Києва, Тернополя та інших міст України протягом 2002–2010 рр. Ми встановили, що пластуни віддають перевагу виконанню практично орієнтованих – 78 (близько 55,71 %) та творчих проектів – 42 (30 %) (за наведеною вище класифікацією нами було також виявлено інформаційних проектів – 11 (близько 7,86 %), ігрових – 8 (близько 5,71 %), дослідницьких – 1 (близько 0,71 %)). За спрямованістю (цільовим призначенням) ми поділи всі проекти на чотири групи: пластові, їх було виявлено 80 (57%); комбіновані (орієнтовані і на Пласт, і на громаду) – 41 (29 %); суспільні – 15 (11 %); проекти, спрямовані на самовдосконалення, – 4 (3 %). Перші три категорії проектів носять суспільне спрямування, тобто виражають активну громадянську позицію їх виконавців; проекти останньої групи спрямовані на самовдосконалення особистості. Проаналізувавши проекти, реалізовані пластовим юнацтвом, ми встановили, що тільки 38 (27 %) із 140 виконувались одноосібно, решта – 102 (73 %) були результатами співпраці з іншими пластунами.

Нами встановлено, що під час роботи над проектами (як індивідуальними, так і колективними) пластове юнацтво співпрацює із громадськими організаціями (в основному – дитячими та юнацькими) – 31 (близько 15,35 %); Пластом на регіональному та державному рівнях – 31 (близько 15,35 %); ЗМІ – 22 (10,89 %); владними структурами різних рівнів – 21 (близько 10,4 %); сім’єю – 19 (близько 9,41 %); школою та іншими освітніми закладами – 18 (близько 8,91 %); церквою – 15 (близько 7,43 %); соціальними службами – 10 (близько 4,95 %); закладами культури – 10 (близько 7,14 %). Також до співпраці залучалися заклади харчування, житлово-комунальні служби, ВПС України, підприємницькі структури, видавництва, консульства, перевізники, туристичні клуби, сиротинці, будинки престарілих, лікарні (кількісна характеристика такої співпраці – 25 випадків (близько 12,38 %)). Для допомоги в реалізації проектів юнацтво інколи залучає кілька соціальних “партнерів”; усього нами виявлено 202 факти співпраці.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Метод проектів займає важливе місце у виховній діяльності Пласту. Він сприяє різнобічному розкриттю особистості та її соціальному становленню, оскільки не лише дає змогу засвоїти нові знання, опанувати вміння та навички, але й впливає на свідомість і почуття та стимулює активну діяльність. Ефективність використання цього методу у виховній діяльності організації зумовлена особистісним підходом та спілкуванням між усіма учасниками виховного процесу за принципом “рівний – рівному”. У процесі проектної діяльності пластуни взаємодіють із суспільством, тобто активно проявляють свою громадянську позицію. Велика кількість та різноплановість суспільної співпраці вказують на ефективність використання методу проектів для формування активної громадянської позиції підлітків у Пласті. Проблема є перспективою з огляду на подальше вивчення.

Література

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій : навч.-метод. посіб. / автор-укладач Надія Петрівна Наволокова. – Х. : Вид. група “Основа”, 2009. – 176 с. – (Серія “Золота педагогічна скарбниця”).
2. Звіти за проекти Третьої проби пл.розв. Віктора Вовка : зб. матеріалів / упор. Віктор Вовк. – Л. : [б. в.], 2010. – 19 с.
3. Звіти за проекти Третьої проби пл.розв. Назара Вонітового : зб. матеріалів / упор. Назар Вонітовий. – Л. : [б. в.], 2010. – 21 с.
4. Звіт про здачу 3-ї пластової проби на ступінь вірлиці : зб. матеріалів / упор. Михася Марченко. – К. : [б. в.], 2010. – 31 с.
5. Звітні матеріали до III проби : зб. матеріалів / упор. Марта Пецюх. – Трускавець : [б. в.], 2010. – 36 с.
6. Іова В. Ю. Інноваційні методи виховання : навч.-метод. посіб. / В. Ю. Іова, Л. В. Красномоєць. – Кам’янець-Подільський : ПП Мошак М. І., 2006. – 192 с.
7. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / [Ольга Миколаївна Пехота, Алевтина Зосимівна Кікченко, Ольга Миколаївна Любарська та ін.]; за ред. О. М. Пехоти. – К. : Вид-во А.С.К., 2003. – 255 с.

8. Програма УПЮ. Третя проба. Перевірний листок на ступінь Скоба / Вірлиці Тараса Садового : зб. матеріалів / упор. Тарас Садовий. – Новий Розділ : [б. в.], 2010. – 44 с.
9. Станиця Львів. Курінь ч. 43 ім. Пилипа Орлика. Маркіян Фецич : зб. матеріалів / упор. Маркіян Фецич. – Л. : [б. в.], 2010. – 6 с.
10. Третя проба на ступінь Вірлиці пл.розв. Гори Аліни (характеристики, фото-звіти, доповнення) : зб. матеріалів / упор. Аліна Гора. – Т. : [б. в.], 2010. – 81 с.
11. Третя проба на ступінь Вірлиці Христини Левицької : зб. матеріалів / упор. Аліна Гора. – Білі Ослави : [б. в.], 2010. – 15 с.
12. Третя проба. Перевірний листок на ступінь Скоба / Вірлиці Аліни Гори : документ. – Т. : [б. в.], 2010. – 31 с.
13. Третя проба. Перевірний листок на ступінь Скоба / Вірлиці Михасі Марченко : документ. – К. : [б. в.], 2010. – 29 с.
14. Третя проба. Перевірний листок на ступінь Скоба / Вірлиці Оксани Майки : документ. – Т. : [б. в.], 2010. – 29 с.
15. Третя проба. Перевірний листок на ступінь Скоба / Вірлиці Тараса Садового: документ. – Новий Розділ : [б. в.], 2010. – 31 с.
16. Хроніка станиці Луцьк (2003–2006 рр.) : зб. матеріалів / упор. Ірина Остапйовська. – Луцьк : [б. в.], 2006. – 180 с. : іл. (архів станиці Луцьк Пласту – НСОУ).
17. III проба пл. розв. Оксани Майки к.ч.58 ім. К. Білокур : зб. матеріалів / упор. Оксана Майка. – Т. : [б. в.], 2010. – 75 с.

Статтю подано до редколегії
30.09.2010 р.